

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 8 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 47
Correspondențele sînt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 43.
Epistole nefrancate se refuză. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori 15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru fie-care publicare.

Proiectul pentru scoalele medii în parlamentul Ungariei.

(Diua a 5-a a desbaterei.)

(Urmare.)

Bar. D. Pronay continuă: Trec acum la critica proiectului din punct de vedere special, strict pedagogico-didactic. Desvoltarea liberă nici pe un teren nu e așa însemnată ca pe terenul învățămîntului; și procedura după șablon ar fi aici mai periculoasă, ca ori-unde.

Esemplesle 'mi dau drept. Ne tot provocăm la cultura germână și la împregiurarea, că statul a exercitat mare influență în această direcțiune. (Adevărat!) E însă de însemnat, că desvoltarea liberă în Germania a devenit posibilă prin particularismul Germaniei, prin dărăburirea în stătulețe mici. Nici unul din acestea stătulețe n'a exercitat o influență eschisivă asupra culturii și fie-care din ele a făcut posibilă desvoltarea independentă. Statul nostru nu se poate asemăna cu Germania. Statul nostru nu e de așa încât să nu desvoltăm multilateralitatea și să evităm unilateralitatea prin susținerea influenței confesiunilor și egalei lor îndreptățiri, fără a ne teme de urmările rele a continui esperimentări proprie ministeriului de culte.

Sînt convins despre bunele intențiuni ale dlui ministru, e lucru cunoscut însă că și intențiunile cele mai bune pot avè urmări triste. Mă provoc la esemple. Nici un membru de al guvernului nu și-a ținut locul atăta, ca onoratul d. ministru de culte, și ce aflăm la porfoiul său? În locul unui progres consecuent în direcțiune dreaptă, aflăm tot numai încercări, și încă adesea încercări nenoro-coase. Pasiunea principală a dlui ministru e: a dispune toate de sus după un anumit șablon. (Aplause vii în stînga estremă. Contrađiceri în dreapta.)

Cum stăm cu educațiunea? Se fac și pe terenul acesta erori ne mai pomenite, erori, cari numai în Ungaria n'au loc, în Ungaria, unde voim a concentra educațiunea. Germania și statele vest-europene stau în privința aceasta altcum. Noi nu ne putem ține de șablonul lor, căci trebuie să avem în vedere situațiunea patriei noastre creată prin desvoltare. (Aplause în stînga estremă.)

Să cercetăm întrebarea referitoare la planul de învățămînt, care, după părerea mea, e cea mai însemnată.

D. ministru, de când se află în guvern, a schimbat de trei ori planul creat de Dsa. E știut că calitatea unui plan de învățămînt se poate cunoaște

numai, după ce a fost în vigoare minimul 8 ani, căci 8 ani durează cursul scoalelor medii. A așteptat Dsa atăta? Nu! Densul schimbă planul în continuu. Se ăice că schimbările aceste își au cauza lor. (Să auđim). Statorirea planului stă în legătură strînsă cu manualele din scoala medie. Edarea de cărți de scoală e întreprindere împreunată cu venite frumoase și astfel mulți salută cu bucurie schimbarea planului de învățămînt, ba se nizuiesc chiar în mod sistematic într'acolo, ca să se schimbe cât mai des. (Aplause sgomotoase în stînga estremă. Contrađiceri și sgomot în dreapta.)

Trec acum la întrebarea a treia: a critica proiectul din punct de vedere specific național și din punct de vedere al culturii naționale. (Să auđim!) E în interesul nostru, ba e o urmare naturală a referințelor noastre, ca să înaintăm maghiarisarea în ori ce mod și cu ori ce preț. Eu înțeleg sub aceasta, ca să ne nizuim a răspândi limba maghiară, întru cât va fi posibil pe lângă respectarea pretensiunilor libertății personale și sociale. În modul acesta vom stabili între elementele, cari constitue statul nostru, o legătură nouă. Atăta înseamnă după părerea mea maghiarisarea. Pe lângă răspândirea limbei maghiare trebuie să se răspândească și spiritul maghiar și să se mărească iubirea cătră patrie.

Apoi în ce mod și cu ce mijloace voesce proiectul a coresponde acestor cerințe? Cu mijloacele cele mai seci birocratice, cu sistemul comisarilor a inspectorilor, prin cari li se răpesc confesiunilor, drepturile cele mai esențiale și se stîrnesce oare care antipatie, apoi cu anestecele statului acolo, unde n'are nici o perspectivă. Trăesc în convingerea, că, dacă și sînt instituite în țeară — ceea ce poate fi, eu nu cunosc starea lucrului mai de aproape; din vorbirile ținute în casa aceasta se cam poate conchide la existența lor, dacă, ăic sînt instituite în țeară, cari admit indoeli în privința maghiaris-mului (magyarság) a patriotismului și a ideei de stat, statul față cu atari instituite posede destule drepturi. Chiar și *status quo* oferă destule drepturi relativ la ingerență în puterea dreptului de suprema inspecțiune. Aceasta o pot documenta prin esemple. Gimnasiile din Turocz-St.-Marton și Nagyrocze au fost isvorul unor neajunsuri; neajunsurile acestea s'au putut delătura.

Nici o literă din art. de lege XXVI: 1791 n'a putut împedeca închiderea lor, în urma mișcării escate s'ar fi putut închide chiar și de confesiune. Dar dl ministru de culte nu le-a închis la propria-

inițiativă, ci la insistarea unui energic comite și la cererea întregului comitat.

În modul acesta se poate urma cu toate scoalele, în cari se arată neajunsuri, fără mult svon.

Dacă însă rēul nu e chiar așa mare și spiritul stricat și corupt stă ascuns și nu se poate erua, atunci trebuie paralisat prin aceea, că se dă părinților ocașiune, *ba se seduc chiar* a și trimite copiii la astfel de instituite, unde primesc educațiune patriotică și bună. Aceasta nu se poate obține prin dispozițiuni ca cele din proiect, prin esmiterea de comisari, căci și numirea e odioasă. Lângă comisari țți închipesci totdeauna pe pandurii. Cu un astfel de sistem nu vom respândi maghiarismul nici aici nici între sasi. Nu cunosc alte mijloace decât, că statul să înființeze acolo scoale, aliați de concurență. Dacă institutul suspect e respăditoriul spiritului rēu, se poate disolva, nu e însă tocmai așa de suspect, încât o astfel de procedură să fie rectificată, atunci nu rămâne alta de făcut decât, ca statul să înființeze scoale de concurență. Institute cu spirit rēu pot esista numai acolo, unde copiii sînt accesibili pentru el și unde referențele sînt în privința aceasta favorabile, acolo se poate închide o atare scoală și înființa în locul ei una, în care să se crească tinerimea în spirit bun.

Aceasta se va pute întempla în părțile transilvane. Știu că se vor face la cele ăise obiecțiuni relativ la cestiunea speselor. Nu în zadar am amintit în introducerea vorbirei mele, cât il costă pe stat inspecțiunea școalelor medii. Avēnd în vedere scoalele susținute de stat, fie care gimnasiu costă cam 22,000—23,000 florini. Acum vrea d. ministru, la cas când se va primi acest proiect, să mai înființeze 5 direcțiuni. Acestea costează suma rotundă 24,000—25,000 floreni. Îi va mai trebui apoi domnului ministru o altă sumă considerabilă pentru salarisarea comisarilor, ce i va comite la esaminele de maturitate, căci nu cred că aceștia să primească gratuit astfel de misiuni. Nu pricep cum își închipesce d. ministru distincțiunea. Avem 179 instituite și esaminele de maturitate cad fără îndoială la finea anului școlastic, căci nu putem presupune, că domnul ministru va încurca tinerimea timp îndelungat cu aceea, că într'un loc să se țină esamenul de maturitate prin Maiu, într'altul prin Iunie. Stând lucrul astfel rezultă că se recere un număr considerabil de comisari sau cel puțin o sumă considerabilă de spese de călătorie la cazul unui număr mai mic de comisari și eată că rezultatul e același. Cred că nu mă înșel susținēnd, că se vor recere vre-o 80 de comisari cu vre-o 20,000 floreni spese

FOIȚA.

Cristian Waldo

sau

CAILE NOROCULUI.

Roman de George Sand.

(Tradus de E. B.)

(Urmare 27.)

— Esplică-mi-o Dta însuși, răspunse Cristiano. Eu mă tot gîndesc, dară nu-mi pot aduce aminte unde am mai vėđut persoana aceasta, și, de cumva o am vėđut, trebuie că a fost în împregiurări neînsemnate, de oare ce îmi este amintirea așa de confusă. Ei, călătorit-a el prin Francia sau prin Italia de când...?

O! el n'a eșit de mult, foarte de mult din statele de nord!

— Dar așa mă înșel: eu l'am vėđut astăđi pentru prima dată. Și totuși așa putea ăice că m'a recunoscut... Nu credeți D-voastră că ăicēnd: Eată! Eată! el a fost în delir?

— De bună samă, ăise maiorul. Eu am în bostoella*) mea un grădinar, care a fost în servițiul

*) Bostoella oficerilor dela Indelta este o casă și o moșie, primita dela stat spre folosire, a căror venit stă în

său; acesta mi-a dat detaiuri foarte ciudate. Baro-nul pătîmeșce de crize, numite de medicul său nevoase, care provin dintr'un morb de ficat deja vechiu. În crizele aceste el are semne de o spaimă deosebită. El, scepticul și batjocoritorul, devine fricos ca un copil: el vede fantome mai cu samă de femei. Atunci el esclamă: Eată! Eată! va se ăică: Eată că vine accesul! sau doară; Eată visul, care mă înădușeste!

— Sînt doară remușcări?

— Lumea pretinde că e amintirea cumnatei sale...

— Pe care o a ucis?

— Nu se ăice că a ucis-o, ci că a făcut-o să dispară.

— Da, cuvēntul acesta este de societate mai bună...

— Una poate mai motivată ca cealaltă, replică maiorul. Destul că nu se șcie nimic, și baro-nul este poate foarte nevinovat la multe crime, de

proporție cu rangul oficerilor. Venitul acesta reprezintă salarul lor. Casa parochului încă se numesce bostoella, și parochul mai are pe lângă venitul ei și tace anumite. Soldatul dela Indelta are corpul său, căsuța sa cu grădină și câteva jugere de pămēnt. Indelta este o armată rurală, a cărei organizație escelentă, creată de Carol XI, n'are nică-iri analogie.

care lumea îl acuză. Dta șcii că noi trăim aici pe pămēntul clasic al minunilor. La Dalecarliani ăle este groază de lucruri pozitive și de esplicații naturale. În țeara aceasta nimenea nu se lovește de o peatră fără a crede că un cobold l'a împins într'ădins; și când îi mîncă nasul, ei fug la sibilă, ca să se scoată veninul piticului, care i-a mușcat; și când se rupe o curea la o trăsură sau la o sanie, căraușul, înainte de ce o cărpește, nu-și uită a ăice: Ei bine, dragă cobold, lasă-mē în pace! noi nu-ți facem nici un rēu. În mijlocul acestor spirite superstițioase, cugeți doară că baronul de Waldemora nu s'a putut înavuți, precum a făcut, decât numai trecēnd de alchimist. În loc de a presupune că el este plătit de țareasă spre susținerea intereselor politice sale, lumea a aflat mai firesc al acusa de magie.

Dela acusa aceasta și până la crimele cele mai negre nu este decât un pas: fiecare vrăjitor înecă oamenii în cascade, îi aruncă în abisuri, sloboade lavine asupra lor, conduce sabatul, și se nutrește cel puțin cu carne omenească, fiind modest în apetitul său sēlbatic, când se îndestulește a suge sänge dela copiii mici.

Încât mă privesce pe mine, eu atăta am auđit, încât nu mai pot lua nici o poveste serios.

(Va urma.)

(Strigări în stânga extremă: E încă prea puțin.) Se poate că-i prea puțin, să șicem dar 25,000 fl. Cu un cuvânt, dispozițiunile, pe cari voesc d. ministru a le realiza întru valorisarea suprainspecțiunii statului, vor mări fără esagerare budgetul statului cu vre-o 50,000 fl. (Așa e! în stânga; contradicere în dreapta.) Vom vedea cine are drept, după ce va intra legea aceasta în vigoare. Și dacă va intra în vigoare nefericita aceasta de lege, ceea ce nu-mi vine a crede încă până acum, mă voi bucura, dacă speșele pretinse de d. ministru se vor putea acoperi cu 50,000 fl.

Cu 50,000 fl. putem să înființăm însă 2 gimnasilor, le putem și edifica, căci nu trebuie edificate de odată. Institutul poate fi la început în localități închinate, 2 clase sunt deocamdată de ajuns, pe celelalte le putem înființa succesiv. În 2—3 ani stau așa dară la dispozițiune 30—40,000 fl. spre scopul înființării a două institute, și cu 80,000 se pot edifica de tot două gimnasilor.

Părerea mea e, că statul să înființeze în regiunile cu institute suspecte, a căror suspiciune încă nu s'a putut dovedi pe deplin și a căror pericol încă nu-i adevărat, astlele de institute, cari se corespundă referințelor specifice din acele părți. Prin aceasta se va înainta cu mai mult succes cauza maghiarisării decât cu dispozițiunile cuprinse în proiect. (Aplause vii în stânga extremă.)

Am să mai adaug, că se va face obiecțiunea: Da în Sibiu există deja un gimnasiu de stat regesc-catolic. Noi șcim, onorată casă, că partea cea mai mare a sasilor transilvăneni e luterană. Acolo nu se cere un gimnasiu regesc-catolic, ci unul regesc-protestant. Voim să stărnim într-o parte a țerei simpatii pentru maghiarisare, apoi se cere a se propune învățământul în clasele inferioare din scoalele înființate la astfel de locuri în două limbi, căci altcum părinții, în a căror casă se vorbește limba germană, nu-și vor trimite copiii la astfel de scoale. Propunându-se învățământul însă în modul arătat ei își vor dice: dăm copiii aici la școală, căci se primesc fără tacsă, o să primească eventualmente și stipendii de stat, se înstruază bine și învață bine limba maghiară. Sunt convins, că vom atrage în modul acesta pe o mare parte a tinerimei din institutele suspecte. Dacă însă scoalele aceste nu sunt numai suspecte, ci astfel, încât răul din ele nu se mai poate desrădăcina cu mijloace paliative, apoi trebuie aplicat aceea, la ce ne mână proverbul latin: *quod medicina non sanat, ferrum sanat, quod ferrum non sanat, ignis sanat.* „Ce nu curează medicina curează ferul, ce nu curează ferul, curează focul. (Aplause sgomotoase. Aprobări în stânga extremă.)

Conduc de vederile acestea, onorată casă, nu primesc proiectul de lege nici în general.

Nu'l primesc nici din motivul, că așis dnul ministru, că schimbări speciale se vor putea face, în esență trebuie însă să se primească și susțină proiectul de lege. Nu știu, ce a înțeles Dsa sub esență, eu înțeleg spiritual atotputerniciei statului, care caracterizează proiectul, spiritul, care contradice legilor existente. (Aprobare în stânga extremă.)

După-ce temelia contradice cu legea și e vătămătoare pentru confesiuni, după-ce sunt convins, că proiectul nu învolvă în privințe didactice-pedagogice pe terenul învățământului vre-un progres corespunzător scopului, ne fiind alt-ceva, decât susținerea statului quo, precum se află la institutele regesci-catolice, respective la cele de sub nemijlocita putere ministerială, precum și estinderea aceluia *status quo* și asupra celorlalte institute — după ce așa dară în direcțiunea aceasta proiectul nu înseamnă vre-un progres, și eu de altă parte dela el nu pot aștepta pe terenul maghiarisării nici un rezultat, precum le-aș dori, din motivele acestea nu pot primi proiectul nici de basă la desbaterea specială. Dacă totuși s'ar primi proiectul îmi rezerv dreptul a face în desbaterea specială mai multe propuneri de modificări.

Tot de odată îmi permit cu mai mulți deputați — suntem mai mulți de dece, am deci drept și la cuvântul din urmă — a prezenta o propunere de conclus. (Eljen — urări prelungite în stânga extremă.)

Notariul Francisc Duca cetesce propunerea de conclus: Casa deputaților îndrumază pe ministru să facă obiect de studiu, în cari părți ale Transilvaniei ar fi mai cu scop înființarea încă a două sau eventual a trei scoale medii, tot odată îl îndrumază, să prelimizeze suma recerută pentru înființarea acestor institute încă în budgetul pro anul 1885. Înaintată prin: Baron Desideriu Pronay, Albert Kiss, Koloman Thály, Baron Gabriel Pronay, Geza Lükó, Toma Sivkovics, Aladar Mariassy, Ignat Sustzterites, Otto Hermann, Stefan Sembery, Nicolau Bartha, Iosif Incze, Arpad Szentivanyi.

Coloman Csiky: (între altele trecem la ținuta sasilor.) Mă întorc la petițiunea sasilor și la vor-

birile acelor d. deputați, cari au atacat proiectul din punct de vedere al naționalității. Mai întâiu au adus motive didactice. Ei susțin, că instrucțiunea în două limbi face rezultatul dubios. În proiectul acesta se pretinde instrucțiunea în literatura maghiară în clasa a 7-a și a 8-a în limba maghiară. Afirmarea aceasta n'are valoare. Nu numai în Ungaria, ci și în institutele din Germania, cari ținesc într'acolo, ca copiii să-și însușească o limbă străină, se întâmplă adesea, că obiectul acesta se propune în limba respectivă spre a și-o putea însuși mai ușor. Între scoalele noastre protestante cunosc una, în care limba și literatura germană se propun în limba germană, chiar și într-una din scoalele cele mai maghiare se propune un obiect în limbă străină, pentru de așa putere elevii însuși mai ușor limba respectivă. Și noi am avut ocaziune a învăța în două limbi.

Coloman Thály: În Papa, dar nu în Patak!

Coloman Csiky: În Debreczin și în Körös se propunea sub sistemul lui Thun statistica imperiului austriac, ce e drept în limba germană. Dar ce vedem așis în gimnasilor noastre din părțile de sus? Acolo se duc cu deosebire elevi cu limba maternă germană și slovacă. Propunerea se începe în două limbi, cu timpul rămâne ca limbă de propunere singură limba maghiară. Scoalele acestea nu sunt mai rele ca cele din Transilvania, cu toate că limba de propunere e mai complicată, ca după cum se plănuesce în proiectul de față. Sasii mai aduc ca motive pentru respingerea proiectului vederi autonomistice; e însă clar că adevărata cauză a neînclinării lor față cu proiectul de față nu e temerea autonomiei lor bisericesci. Când cu sistemul lui Bach nu s'au plâns, cu toate că li s'au răpit drepturile particulare și ale autonomiei lor administrative. Nici n'am auzit nici când, că s'ar fi plâns contra sistemului lui Thun, care s'a estins și asupra scoalelor. Singur măsurile luate de statul maghiar suscită jalusia sasilor ca totdeauna, fiindcă măsurile acestea le atacă drepturile și instituțiunile cele învechite.

Ei ațită opiniunea din Germania contra guvernului și a legislaturei maghiare, cărora li se face imputarea, că vor a înăduși națiunea săsească.

Vă faceți însă a uita despre multele prerogative din timpurile trecute, cari s'au luat dela Secui, Cumani, mai multe cetăți și comitate. Aceștia însă s'au învoit, căci spiritul timpului a trecut peste aceste privilegii la ordinea țilei. Sasii însă plâng neîntrerupt, și aduc gravamine, pre cari — dacă ar fi la loc, — le-ar putea aduce mai mulți.

Eu n'am nimic contra naționalității săsești. Le stimez diligența și mă închin vechei lor culturii, a le cărei urme se ved și astăzi în orașele și satele lor. Și așis dori mult ca mâna în mâna cu ei să promovăm interesele statului. Însă nime nu poate vorbi fără indignațiune despre purtarea lor ostilă statului și națiunei maghiare. (Așa este!) Nu este adevărat că ura lor față cu națiunea maghiară datează numai dela confiscarea pretinselor lor drepturi. Încă de prin anii 60 erau profesori germani, cari informați de sasi urau pre asiaticii de unguri până la extrem; și toate acestea pentru sasii din Transilvania, despre care se credea că este o provincie germană, în care nu mai sunt alte naționalități.

Ce este motivul acestei intrigi continue? Este ura contra națiunei maghiare, — să mă erte domnii deputați sasi, la cari nu se pot aplica cele șise. (Așa este din dreapta.) Ură, și pentru ce? Nu voi vorbi despre acele drepturi și privilegii, pe cari sasii le-au primit dela regii maghiari; retac și aceea, că autonomia lor bisericescă încă este din grația regilor maghiari, vă întreb însă și să-mi răspundeti cu mâna pe inimă, mai poate arăta istoria universală ca exemplu, în 700 de ani o naționalitate să nu-și câștige simpatii pentru limbă, aședemintele și obiceiurile națiunei domnitoare, și să nu aducă vre-un sacrificiu în interesul aceleia, dacă nu din simpatie, cel puțin din simțul de datorință.

„Boerii” olandezi, cari s'au aședat ca cuceritori în părțile sudice ale Africe, sunt înrudiți cu sasii; ei vorbesc limba zulu-cafferilor, între cari trăesc ca element civilisator. Diferința între noi și sasii nu este tocmai așa de mare. Putem pretinde noi maghiarii că stăm pre o treaptă de cultură cu sasii.

Și sasii se plâng de suprimare, maghiarisare dacă statul pretinde ca în institutele lor să se propună limba maghiară, pre când proiectul prescrie ca limba germană să se propună în toate institutele din patrie, ba chiar și în seminarii.

Gravaminele lor n'au nici un pic de adevăr, sinceritate și simț patriotic.

Domnul ministru preside nta admoniat pre sasii. Ar fi bine dacă li-ar intra la inimă această admoniare. Dacă opoziția lor ar duce la luptă cu statul, rezultatul ar fi învingerea statului asupra sasilor. Nu va avea loc această luptă, va fi în favorul unui al treilea

element, care nu este așa de aproape de sasi ca noi maghiarii, și a cărei învingere nu va fi spre bucuria sasilor.

Nu mai una dintre aceste perspective este posibilă în starea actuală. Simpatia pentru națiunea maghiară, acceptarea ideei de stat unguresc și a consecunțelor acesteia, va întâri în noi simpatia către acest popor brav, simpatie, ce o avem către ceilalți germâni din patrie, le va asigura libertatea, — de cumva ei calitatea de cetățean al statului maghiar nu o consideră de sclăvie.

Mi încheiu cuvântarea prin declararea că primesc proiectul ca basă la desbaterea specială.

Ce privesc importantele chestiuni legate de acest proiect voi vorbi în desbaterea specială.

Bela Grünwald: Obiect mai însemnat ca proiectul de lege pentru scoalele medii nu va fi curând la ordinea țilei în casa aceasta. Obiectul acesta e între alte și foarte interesant, căci din desbaterea și decidera lui se va vedea cum înțelege legislațiunea și guvernul misiunea națiunei maghiare în țeara aceasta și ce însemnătate atribue guvernul mijloacelor intelectuale întru împlinirea acestei misiuni.

Sunt națiuni, a căror state se sguduesc și se slăbesc prin revoluțiuni și campanii și astfel să împedecă în dezvoltarea lor internă, fără a li se jigni existența. Aceste sunt organisme tari, cari pot esperimenta cu propriul lor corp și pot îndura crisele cele mai mari fără pericolul morții.

Noi, durere, nu aparținem acestor națiuni norocoase. Situațiunea noastră e de atare, încât ori ce rău ce întimpinăm, și ori ce greșală, ce comitem, ne jignesc existența națională. Națiunile mari europene sunt deja de timp îndelungat compacte și consolidate. Statul maghiar, națiunea maghiară nu sunt încă compacte și consolidate.

Părțile singuraticice încă nu sânt aduse la armonie cu întregul, se arată încă crepături amenințătoare la edificiul statului maghiar, și în spiritul fiecărui nepreocupat se nasce temerea: că oare putet-va suporta edificiul acesta în starea-i prezentă sguduirea puternică, ce o va primi mai curând sau mai târziu?

Nuorii, cari ascund în sinul lor viscolul iminent, îi vedem neîntrerupt pe firmamentul lui și o neliniscie stranie ne cuprinde spiritul. În societate se nasce mișcări întru apărarea intereselor naționale pe cari statul după organizațiunea lui de așis nu le poate validita. Între altfel de împregiurări nu e mirare, dacă la fie-care întrebare se întrețes vederi naționale și dacă întrebări cari în alte state consolidate trec de întrebări economice, administrative sau culturale, la noi se privesc de întrebări ale intereselor naționale. Aceasta e cauza, că instrucțiunea din scoalele medii formează la noi nu numai o întrebare pedagogică și culturală, ci și o întrebare *per eminentiam* națională.

Misiunea ce are a îndeplini aici națiunea maghiară, ni-o prescrie ocuparea acestui teritoriu înainte cu 1000 de ani și dezvoltarea istorică. Națiunea maghiară din deasa negură a pășit pe scenă și a întemeiat o împărăție puternică independentă între statele Europei. Cu aceasta a intrat ea în rândul Aristocrației popoarelor, și tradiția domniei și supremația a existat în ea chiar și în țilele grelei supunerii. Această eredită poziție a rasei maghiare a decis soarta națiunei.

Misiunea națiunei maghiare este de a susține în tact și independent statul maghiar. De aici sunt a se detrage consecunțele cele mai logice. Susținerea statului maghiar este scopul, la care trebuie să ținim prin toate mijloacele, dacă nu voim să perim și să devenim subjugăți de alții. Omul privat poate lua poziție neutrală, unde el să nu fie nici domn, nici serv. Națiunile însă nu pot urma astfel. Soarta națiunei maghiare este sau domnire, sau sclăvie, altă eventualitate nu există. Sub domnire însă nu înțeleg că noi prin forță să apăsăm pre alții, și să subjugăm pre cei mai slabi în interesul celor mai tari. O asemenea domnire n'ar avea viață, numai aceea poate fi durabilă, a cărei existență se basează pe un punct de vedere mai înalt. Domnirea în stat este avantaju, însă e legată cu multe și grele datorințe, pre cari trebuie să le împlinim, dacă vrem să susținem statul, și pre noi înșine. (Aprobări.) Asupra noastră cade sarcina de a susține statul, căci între popoarele de de aici nici unul nu este destul de tare spre aceasta. A noastră este nobila chemare, să formăm un stat basat pe principiile de libertate, și să promovăm binele material și moral al cetățenilor fără considerare la rase, să încetățenim ideile și cultura europeană prin literatura maghiară, și din singuraticicele rase, cari singuraticice sunt slabe, să formăm un puternic stat național cultural. (Aplause.)

(Va urma.)

Revista politică.

Sibiu, în 23 Martie.

În 2 Aprilie cal. n. s'a început în casa deputaților Ungariei desbaterea specială a proiectului privitor la scoalele secundare. Ministrul Trefort apără la § 1. proiectul în contra unității scoalelor secundare. § 1. și 2. se primesc nemodificați, asemenea și § 3, la care dep. Ios. Gall a făcut amendamentul, ca în scoalele nemaghiare și negermane, limba de propunere încă să fie obligat. Lupta a fost mare în contra și pentru limba grecească. Aceasta se va propune, ca și până acum. Dacă desbaterea specială se va continua, ca în ziua dintâiu, desbaterea are să se îndelunge cu săptămânile.

„Allgemeine Correspondenz“ din Londra și după alte ziare și „Office Reuter“ știu despre o alianță formală între Germania, Italia și Austria. Bazele alianței ar fi: Italia se obligă a se feri de orice pricină, care ar putea provoca un război între dinsa și Franța. Germania și Austria se obligă de asemenea. La cazul, când însă una dintre aceste puteri aliate ar fi atacată de Franța, celelalte două trebuie să sară în ajutorul celei atacate. Dacă însă una dintre puterile aliate, din oare care cauză, ar fi silită să poarte război cu altă putere, celelalte puteri aliate sunt volnice a fi neutrale; la nici o întâmplare însă nu se pot alătura lângă puterea inamică aliaților.

Știrea aceasta a făcut în Paris senzațiune mare. Guvernul italian s'a grăbit a mulcomi pe Franța cu un *dementi*. Și în Viena s'au dat declarațiuni că nu există nimica în scris, ci numai o învoială verbală între cele trei puteri împretinite.

Din Italia apar pe orizontul publicității neconținut păreri, care deși nu sunt diametral opuse curentului de idei din Italia oficială, difer de acesta, căci exprimă năzuința către o înțelegere a popoarelor latine. Este adevărat că până acum succesul nisuiților în direcțiunea aceasta e puțin, însă din o parte a presei apusene totuși se vede, că sunt factori, cari nu lasă ca ideea aceasta să adoarmă și să se stingă.

Dela Roma se scria unei foi bucureștene, cu datul dela 26, Martie n., că regele Italiei Umberto a oferit părechi regale române vilele sale regale pentru timpul petrecerii în Italia. Dealmintrea părechia regală română a fost întâmpinată, cu toate că călătorește *incognito*, sub numele de contele și contesa de Vrancea, începând dela Veneția, în mod serbătoresc. La Milano și Sampidierna primirea a fost o manifestațiune de stimă și simpatie. La stațiunea din Sampidierna a fost întâmpinată părechia regală română de consulul României și al Germaniei, de prefectul din Genova și pe primarul din Pegli. Mai multe doamne au prezentat reginei buchete de flori.

Pe la mijlocul lunii Aprilie regele Umberto va visita în Pegli pe regele și regina României. Despre părechia regală română se scrie, că la sfârșitul lunii lui Aprilie va merge la Roma.

Se vorbește că preste puțin timp și părechia princiară din Muntenegru va călători la Italia.

Reichstagul german, într'unit deja de Luni, va desbate chestiuni sociale și adecă o lege privitoare la casele pentru bolnavi și alta privitoare la asigurățiunea pentru casuri de nenorociri.

Din Franța se signalizează eară crize în ministeriu. Republica e puțin norocoasă.

În Albania se semnalează nisce agitațiuni secrete ale Italiei și Austriei. Assym pașa a sosit din Constantinopole la Scutari cu însărcinarea de a judeca aceste intrigi.

Răspuns

la „Echou“ din Nrul 30 al „Tel. Rom.“

II.

(C.) Să începem cu cele personale.

Pentru de a-și da cuvintelor sale o mai mare gravitate, naintea cetitorilor acestui ziar, dedată a auzi numai lucruri sublimе despre fericitul metropolit Șaguna, și pentru de a mă presenta pe mine ca pe un contrariu al ideilor acelui mare Arhiepiscop, ȳice dnul „Echou“ la un loc:

„Și spre a dovedi aceasta ne face istoricul acestor §§. *improșcând* în metropolitul Șaguna“.

Cetind acestea am luat la mână Nrul 17 al „Tel. rom.“ ca să ved ce am putut eu scrie despre metropolitul Șaguna, ce s'ar pute considera de „improșcare“? și am aflat că sau eu sau dnul „Echou“ n'are idei clare despre însemnătatea acelui cuvânt, căci nici spiritul nici litera critice mele nu sunt vătămătoare pentru metropolitul Șaguna; din contră eu m'am năsuat a mă apropia de ideile lui Șaguna, și cine l'a cunoscut pe el și vederile

lui în astă cestiune, trebuie să constate cu mine d'impreună, ca articolul dlui „Echou“ după litera și după spiritul său, este o adevărată ofensă ideilor și intențiunilor metropolitului Șaguna, depuse în proiectul său de statut organic, în dreptul său canonic, și în însuși statutul organic.

Ce am ȳis eu despre metropolitul Șaguna?

Eată ce:

„Între dd. protestători sunt și de aceia, cari au contribuit ca deputați la facerea Statutului org. în congresul dela 1868. și dacă voesc și vor aduce aminte de *ponderoasele motive ale Metropolitului Șaguna*, care a înduplecat pe majoritatea congresului, ca să primească propunerea lui referitoare la alegerea de protopop (§. 53 alinea penultimă), prin care sistemul de alegere introdus în proiect de jos până sus, aci s'a alterat, luându-se dreptul de alegere din competența sinodului și dându-se consistoriului“.

Este doară „improșcare“ în Metropolitul Șaguna, a revoca în memoria celor ce l'au auzit „ponderoasele motive“ ale Aceluia? motive cu cari a fost în stare să înduplece pe majoritatea congresului, a altera un principiu adoptat drept basă la instituirea funcționarilor bisericești de jos până sus, numai ca consistoriul cu episcopul în frunte, să-și poată valida mai liber voia sa întru instituirea unui demnitaru bisericesc, care este mai mult organul său executiv decât al tractului?

Nu eu dle „Echou“, ci aceia „improșcă“ în Metropolitul Șaguna, cari fără a-l studia, fără a penetra în ideile lui, și fără a-i urma faptele lui, numai ca să-și deie și o valoare oarecare, la toate lucrurile mici și mari deopotrivă, nu se sfiesc a lua în deșert numele „Marelui Andreiu“!

„Dl C.“ — continuă dl „Echou“ — se vede a fi o autoritate românească de prima ordine, autoritate, care au participat la alcătuirea statutului organic, și are *conecsiuni cu ministrii ungueresci* și prin aceasta este în primejdie a-și valida vederile greșite căci la noi, ca la nimenea autoritățile sunt foarte seducătoare.“

Dacă ar fi aceasta o simplă satiră despre „autoritatea“ mea, n'ași reflecta de loc la ea, căci cel ce voiesce, vede din cele ce am scris, că eu nu nesuesc a impune cu „autoritatea“ de care nu dispun, ci a capacitate cu argumente, și încă sub vëlul anonimității; dar provocarea dlui „Echou“ la „conecsiunile mele cu ministrii ungueresci“ în necs cu pericolul ce ar învalve — după densus-vederile mele pentru Statutul organic, trebuie să o declar de un neadevăr și de o insinuațiune malițioasă, căci Dlul foarte bine știe cu cine vorbește, și știe și aceea că eu nici o conecsiune nici n'am avut, nici n'am cu ministrii ungueresci, ci în timpul, la care face alusiuni eram deputat dietal, ear ca atare aveam ocaziune și înlesnire a vorbi cu ministrii în cameră în fie-care ȳi, dacă voiam, precum are fie care deputat dietal, fără însă ca aceasta să constituie vr'un „necs“ între deputat și ministru.

De altmintrea eu n'am observat, și asta cu durere o mărturisesc, dela introducerea constituționalismului în biserica noastră, ca „autoritățile“ se fie foarte „seducătoare“, — căci am avut și avem încă și astăzi bărbați, cari atât după pozițiunea cât și după cunoștințele lor sunt „autorități“, și cu luminile lor ar pute contribui foarte mult la o dezvoltare sănătoasă a tănerei noastre constituțiuni bisericesci, — spiritul de partidă însă, care n'ar trebui să existe în biserică — este mai împunător decât autoritatea lor, și acesta cu noii săi „urieiși“ dominează terenul.

După acestea să trecem la Episcopul ce ni-l prezintă dl „Echou“.

Dnialui ține că ce nu se află scris în Statutul organic „*non est in mundo*“ pentru biserica noastră, căci pentru noi numai aceea este „lex“ așa cum ne-a dat-o congresul din 1868 și ne-a întărit-o împăratul“.

Prin urmare după densus noi nu mai sântem biserică ierarhică, noi nu mai sântem datori a respecta canoane, nu nemic de cât ce se află depus în îngustul cadru al Statutului organic, întărit de împăratul, căci numai aceasta este lege pentru noi.

Cred că n'am trebuință a demonstra unde ne-ar duce aceasta teorie? mi permit însă a întreba pe dnul „Echou“:

Care §. al Statutului organic a abrogat canoanele bisericești noastre?

Sau cel puțin să-mi arate, că după Statutul organic: ce este parochul? Ce este protopresbiterul? și ce este episcopul? și care sânt agendele lor? căci eu nu află răspuns la acestea în aceea „unică“ lege, ba §§. 5. despre afacerile parochiali, 30 despre afacerile protopresbiteratului și 86 despre afacerile eparchiali, nici nu face amintire de densus, cu toate că doară va recunoaște și dnul „Echou“,

că vor fi având și densus agendele lor, cari dacă nu s'ar baza pe vr'o lege nu s'ar pute exercita.

Trebuie să existe dar, și există și alte legi, și acestea sânt canoanele nealterate și nealterabile prin Stat. org. cari însă foarte bine se întregesc una pe alta, dacă nu cercăm noi din adins a produce conflicte, și ale pune la probă, care este mai tare?

„Statutul organic nu recunoaște în episcop ȳice dnul Echou — un organ deosebit de consistoriu, ci îl consideră ca membru — cap actual al consistoriului de care nu se poate deslipi.“

După care §. al stat. org. vorbesci Dta cu atâta pozitivitate despre Egiscopul „membru — cap“ al consistoriului? căci §§ 111 și 112 dau altă definițiune episcopului în consistoriu și membrilor consistoriului, între cari nu numeră și pe episcopul.

Și anume §. 111 ȳice: că președintele „natural“ al consistoriului este episcopul, ear §. 112. ȳice că „membrii“ consistoriului „toți“ se numesc „asesori consistoriali“. Va se ȳică: după Statutul organic, la care te provocă Dta, numai „asesorii consistoriali“ se consideră de „membrii“ ai consistoriului, ear de Episcop „membru cap“ sau de episcop „asesor“ nici pomeană nu este în întreg st. org.

Dar cel puțin de ai fi ramas Dta consecuent al considera pe episcop de „membru cap“ al consistoriului, însă progresând în ideile Dtale, mai la vale nu-l consideri nici măcar de „membru coadă“ ci-l degradezi la un simplu organ executiv, să-i ȳicem „executor“ al consistoriului, ceea ce nu vei afla nici chiar la forurile lumesci.

Căci după Dta: „Statutul org. când vorbește de episcop, îl pune în față (grație că nu în dosul) protopresbiterului deja denumit, pe care are simplu să-l hirotesească și să-l provadă cu singelia arhierescă“

„Mai mult: acela pe care l'a denumit consistoriul, este chiar în puterea acestei denumiri protopresbiter, fără a se cere o nouă cernere și prin sîta episcopului“.

„La hirotesirea protopresbiterilor, ca și la chirotonirea presbiterilor, episcopul n'are să mai supună însuși apreițierei sale hotărîrea consistoriului, ci simplu să îndeplinească actul sacramental ce în puterea oficiului său arhieresc singur l' poate îndeplini.“ (Va urma.)

Varietăți.

* (Adunarea generală) a comitatului Sibiiului se va ține Marti în 10 Aprilie nou (29 Martie v.) Obiectul cel dintâiu privesce noua organizare a comitatului; al doilea o dispozițiune ministerială în privința creditului acordat de cărciumari; al treilea alegerea a doi membri în comitetul administrativ și a unuia în cel parment. Celelalte sânt curenții.

* (Concert.) Reuniunea română de cântări din Sibiu va da Duminecă în 8 Aprilie st. n. a. c. în sala „Reuniunii de musică“ primul său concert ordinar din acest an. La acest concert a binevoit a-și oferi concursul său profesorul de cant dela institutul pedagogic-teologic din Caransebeș, domnul Nicolau Popovici, care între altele va cânta partia baritonului din „Crăiasa ielelor“ baladă svedică compusă pentru soli, cor și acompaniament de piano de N. W. Gade*.)

Programul complet se va publica în numărul viitor a acestui ziar.

Biletele de intrare se vor elibera Duminecă dela 3—5 oare prin casariul reuniunii în sala de ședințe a asociațiunii transilvane, strada cisnădiei Nr. 7.

Se atrage atențiunea membrilor acestei reuniuni asupra concludului luat în comitet, conform căruia biletele, începând cu concertul de față se vor numerisa. Va fi deci în interesul fie-căruia a-și scoate cât mai îngrabă biletul dorit, voină a căpăta un loc mai bun. Seara la cassă nu se vor elibera bilete de intrare. Comitetul.

* (La uciderea lui Mailath.) Ziarului vienez „D. Ztg.“ i s'a telegrafat dela Budapesta Duminecă, că cercetarea după ucigașii lui Mailath a început să-și aibă și laturea sea scandalooasă. Judele instructor și poliția, fie care cercetează independent, de unde urmează că apoi se ivesc versiunile cele mai curioase în public. Corespondentul numitei foi spune că și judele instructor și poliția umblă pipând în întunec și la cel mai ne însemnat semn de urmă dau alarmă cu o încredere în isbutirea întreprinderii lor, ca și când ar fi pus mâna pe făp-

*) Domnul Popovici, după cum am mai amintit în ziarul nostru, s'a perfecționat la conservatoriul din Lipsia și din Viena, și are un organ foarte plăcut. Credem că nu nici un suflet românesc din Sibiu nu va neglija ocaziunea de al asculta.

